

יוסף חיים עליכם

פרשת ואתחנן

אור הצדקה מאיר על האדם

מלמדנו רבנו - כתוב באריז"ל על הפסוק "וצדקתו עומדת לעד" שהרושם הנעשה על האדם ממצות הצדקה וגמילות חסדים נשאר קיים ואינו עובר ואמרו רבותינו שקולה מצוות הצדקה כנגד כל המצוות (ב"ב דף ט.). וכן מובא שהשמש עושה צדקה עם הירח שנותנת לו מאורה ומעולם לא ראתה השמש פגימתה של לבנה כדי שלא תתבייש. מזה נלמד שגם העשיר הנותן לעני יתן לו בצורה יפה שלא תתבייש.

שאלות ותשובות לשולחן שבת - הלכות ריבית - בן איש חי שנה ב'

תשובה: למרות שמהתורה אין זה נקרא ריבית שהרי לא קבע וקצץ איתו שייתן לו מאה עבור ההלוואה מכל מקום דבר זה אסור מדרבנן.

7. שאלה: מה משמעות ריבית מוקדמת?

תשובה: ריבית מוקדמת הכוונה- אדם ששולח לחברו מתנות וכל מיני דברים, ולאחר זמן בא ומבקש ממנו ההלוואה דבר זה אסור מדרבנן.

8. שאלה: מה משמעות ריבית מאוחרת?

תשובה: ריבית מאוחרת הכוונה - אדם לווה מחברו ופרע לו ולאחר זמן שולח מתנות אסור לקבל ממנו, ויש מתירים בדבר מועט, ויש מתירים אפילו בדבר מרובה אם עברו ימים רבים ואינו אומר שזה עבור ההלוואה.

9. שאלה: אדם שהלווה כסף לבעל מלאכה, ואח"כ הזמין אותו לעשות לו עבודה, האם מותר לבעל המלאכה לדרוש מחיר נמוך מהרגיל על מנת שהמלווה יאריך לו את זמן ההלוואה?
תשובה: אסור, היות וזה שכר עבור המתנת המעות.

10. שאלה: האם מותר לראובן להגיד תלווה לי היום ואני אלווה לך מחר?

תשובה: לא יאמר אדם לחברו כך אלא כל אחד ילווה בסתם לחברו וכן לא יאמר אני מלווה לך בגלל שהלווית לי.

11. שאלה: אדם שמלווה לחברו ומתנה שאם ירוויח מהכסף יקבל אחוזים ואם יפסיד זה על הלווה?

תשובה: אסור לעשות זאת שהרי יש כאן רווח עבור ההלוואה שקרובה מלווה לשכר ולא להפסד, והוא הדין אפילו אומר לו בין רווח בין הפסד חצי אסור כי עובד בשבילו אלא אם כן קבע לו שכר על עבודתו.

1. שאלה: אדם שמלווה בריבית האם עובר על איסור מהתורה או לא?

תשובה: התורה חזרה כמה פעמים באיסור ריבית שחמור הוא מאד. המלווה- עובר בששה לאווים. הלווה עובר בשלושה לאווים, ואם יש ערב או סופר שכותב את השטר גם הם עוברים בשני לאווים: א. "לא תשימון עליו נשך" ב. "לפני עיור לא תיתן מכשול".

2. שאלה: האם גם במקרה שאם לא תלווה לו בריבית ילך לישראל אחר יהיה אסור להלוות לו?
תשובה: אסור בשום אופן להלוות בריבית.

3. שאלה: למי מותר מהתורה להלוות בריבית?

תשובה: מהתורה מותר להלוות לגוי בריבית וכן ללוות ממנו בריבית אך בזמן התנאים אסרו חז"ל להלוות להם שמא ילמד ממעשיהם ולא התירו אלא בשביל מחייתו בלבד. ואחר כך בטלו איסור זה ומותר להלוות להם בכל אופן.

4. שאלה: ישראל שמלווה כסף בריבית ואומר שאינם שלו אלא של גוי והוא שליח שלו מה עונשו?
תשובה: הקב"ה יפרע ממנו שכל תעלומות נגלות לפניו ואין נסתר ממנו דבר.

5. שאלה: יהודי מומר שהמיר דתו לדת הנוצרים או לדת הישמעאלים האם מותר להלוות לו בריבית?

תשובה: אם המיר דתו לדת הנוצרים אזי מותר להלוות לו בריבית אבל אסור ללוות ממנו, ואם לדת הישמעאלים המיר דתו אסור ללוות ממנו ואסור להלוות לו. ולדעת הרב הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל גם אם המיר דתו לישמעאלים מותר להלוות לו בריבית.

6. שאלה: האם מותר לתת למלווה מאה שקלים ולבקש ממנו שיאריך את זמן הפירעון?

אמרות צדיקים

רבי הירש צבי מלובלין: הזהר מאד מן הבטלה, כי היא מבטלת החכמה וגורמת עון וזימה בושה וכלימה, ועל ידי זה בלתי יודע מה להשמאיל או להימין.

הרב בעל פרחי שושנה: מדת השמחה - ירגיל אדם את עצמו להיות שמח בחלקו, וזה הדבר ישמרנו מלהרהר אחר מדות הבורא יתברך, ואם מקוצר רוח יתעצב, ישים אל לבו מה זה הדאגה הלא יש לך יותר מזה הפלוני, או פעמים אחרים אשר הייתי חולה או שום רעה אשר עברו עלי, מה יתאוון אדם חי דיו שהוא חי, ואם יתאוון, יתאוון על חטאיו, עליהם יתאוון בינו לבין עצמו, וישפיל את עצמו לפני קונו בעת שיעמוד בתפלתו.

סיפורי צדיקים

מעשה בעשיר גדול ומופלג שהיה חשוך בנים ולאחר שנים רבות שהמתין בכיליון עיניים זכה שאשתו נפקדה וילדה בן זכר ילד שעשועים בן נחמד למראה ויפה תאר. אך דא עקא שלא יכלה להניק את הילד, אמר לה: וקראתי לך אשה מינקת ותניק לך את הילד. שילם העשיר טבין וטקילין שכר רב למינקת והניקה הילד.

ויהי כמשלוש חדשים ויחלה הילד וישאל בטובי הרופאים וישיבו לו: כי הילד לקה בהרעלת קיבה חריפה ועליו לתת לו רפואות תעלה מרות כלענה כדי שיקיא את תוכן קיבתו ובוזה יחלים ממחלתו. אך מכיון שהתרופה היתה מאוד חזקה והילד היה חלש לא היתה אפשרות להשקות אותו את סם התרופה בשום אופן כדי שלא יכנס בסכנה חלילה.

התיעץ האב בפרופסורים גדולים ויעצו לו: שהמינקת עצמה תשתה את הסם המר כלענה והחזק וזה ישפיע על החלב שלה, וכשיניק הילד מהחלב ישפיע החלב על מחלתו ויעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואיו. אולם כשנתבקשה המינקת לשתות הסמים המרים סירבה בכל תוקף באומרה: האנכי הריתי את הילד הזה אם אנכי ילדתיהו?! כי תאמר אלי לשתות סם מר ממות. שכר שכרתני להניק הילד ותנו לא.

ויגש העשיר אל בית המשפט לצוות עליה ולהכריחה לשתות את הסמים המרים ולהציל את נפש בנו יחידו. וישאל השופט את הרופאים לאמור: מאין קיבל הילד את הרעלת הקיבה? ויענו הרופאים פה אחד: אין ספק כי המינקת עצמה אכלה דברים המזיקים שגרמו לעכירת החלב וגרמה ע"י כך הרעלת קיבה לילד. ויחרץ השופט את משפטה שבעל כרחיה צריכה לשתות את הסמים המרים להחיש רפואה לילד הרך. כי אשמת המחלה בראשה, היא הביאתה והיא תקחנה וארוכתו מהרה תצמח.

והנמשל: בני ישראל היו תמימים וטהורים כשירדו למצרים עם יעקב אבינו בריאים בנפשותם חדורי אמונה שלמה בבורא עולם. אך פרעה ועמו הרעילו את נשמתם השחיתו והתעבבו עד שבנ"י הגיעו לדיוטה תחתונה ירדו למ"ט שערי טומאה כמו שנאמר: "וירעו אתנו המצרים" (דברים כו ו), עשו אותנו רעים. וכדי להחזיר את בני"י לתמותם ואמונתם לא היה מן הנמנע להכותם בעשר מכות לעיני ישראל, לקבל מהלומות נוראות ועי"כ יחזרו לתמותם ואמונתם הטהורה בבורא עולם כבתחילה להעלות רפואה לנפשם וידעו כולם כי "אין עוד מלבדו". [המגיד מדובנא פ' בא].

כי לקח טוב נתתי לכם

ואתחנן אל ה'. כמה חשובה וגדולה התפילה, שהאדם זוכה לדבר ישירות לאביו שבשמים, ואביו מאזין לבנו וממלא את כל משאלותיו לטובה, אלא אם כן יודע שזה לא טוב בשבילו. או שהקב"ה רוצה שהאדם יטהר עצמו עוד קצת.

וכמו ששלמה המלך ע"ה התפלל תפלה מיוחדת כשבנה את בית המקדש וכך אמר בתפילתו: רבונו של עולם, אם יבוא גוי ויתפלל לפניך בבית המקדש תענה לתפילתו גם אם לא מגיע לו, אבל אם יהודי יבוא לבית המקדש ויתפלל אליך, אם מגיע לו, תתן לו. ואם לא מגיע לו, אל תתן לו (עיין מלכים א, ח).

וכל בר דעת יבוא ויקשה למה ומדוע? ועונה רש"י במקום, שאם גוי יבוא ויתפלל ולא תתקבל תפילתו, הוא יאמר שהקב"ה ח"ו כמו העבודות זרות, שגם הם לא עונים, והוא לא יחשוב שהמום נמצא בו מרוב גאוותו הסרוחה. אבל יהודי שבטבעו הוא מלא ענוה ויראה, כשיראה שתפילתו לא מתקבלת, הוא מיד יפשפש וימשמש במעשיו ויעשה תשובה ויתפלל שוב וה' יענה לו.

וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכָל לִבְבְּךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מְאֹדְךָ. פֶּרַשׁ רִש"י: עֲשֵׂה דְבָרֶיךָ מֵאֵהָבָה. אֵינוֹ דוֹמֵה עוֹשֶׂה מֵאֵהָבָה לְעוֹשֶׂה מִירָאָה. שִׁיר הַשִּׁירִים [ח', ז'] מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבֹּת אֶת הָאֵהָבָה, וְנִהְיִתָּה לֹא יִשְׁטָפוּהָ. שֶׁאִדָּם הַעוֹבֵד אֶת ה' מֵאֵהָבָה אֲמִתִּית, וְלֹא שׁוֹזֵה עֲבוּדָה מִירָאָה, שְׁדַרְגָתָה פְחוּתָה מֵעֲבוּדָה מֵאֵהָבָה, כִּמְבֹאֵר בְּמִסִּילַת יִשְׂרָאֵל בְּתַחֲלִילָתוֹ, וּבְשֶׁאֵר סִפְרֵי יִרְאָה. בְּכַדִּי לְהַנְצִל מִן הָעֵנֶשׂ אוֹ עַל מִנַּת לְקַבֵּל פֶּרֶס - הִרִי שְׁעֲבוּדָתוֹ וְאֵהָבָתוֹ אֵינָה תְלוּיָה בְּדָבָר וְאֵינָה בְטֵלָה לְעוֹלָם. וְלִכֵּן אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ, שֶׁנִּקְרָא "אֲבָרְהָם אוֹהֲבֵי", זָכָה לְהִבְטָחָה (בְּרֵאשִׁית י"ז, ז') "וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרַעְךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם".

ואות בוחן היא לאדם אם עובד הוא את ה' את מאהבה או לא - לבדק בעצמו בשעה שהנו מספק במעשה כל שהוא אם הוא רצוי לפני ה' או לא, אם ימשך ידו מהדבר מרוב אהבתו לה' שמא יצטרו או שיחפש סניפים והתרים מפקפקים להקל בבית הספק ועל אף שאמרו חז"ל (ברכות ס' ע"א) שכחא דהיתרא עדיף, מ"מ במקום חשש וספק ודאי שהצנועין מושכין את ידיהם, והמחמיר בכגון זה תבוא עליו הברכה. ובמדה שאדם מודד בה מודדין לו, שכך הובא בספרים הקדושים: שהכלל של (משלי כ"ז, י"ט) "כמים הפנים כן לב האדם לאדם" הוא נכון ותקף גם בין אלהים ואדם. אוהבו גם כן, כמו שכתוב: (משלי ח', י"ז) "אני אוהבי אהב, ומשחרי ימצאנני", ויזכה בעבור זה להבטחת ה' (משלי ח', כ"א) "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא".

מצותיך שעשועי מי שמדבר בבהכ"ס בשעת התפילה הקב"ה לא שומע את תפילתו

כתב בספר חרדים, שאפילו השח בין ישתבח ליוצר, אמרו בירושלמי עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה, וכן בין אמן יהא שמה ליתברך ובין קדיש לברכו, ונראה שגם בין קדוש לברוך שבקדושה.

עוד הביא שם בשם המדרש: שמי שמדבר בשעת תפילה אין תפילתו נשמעת לפני הקב"ה שנאמר: ולא אותי קראת יעקב, וכל המכוון בתפילתו ואינו מדבר אין תפילתו חוזרת ריקם, שנאמר: תכין ליבם תקשיב אוזנך.

ארץ ישראל הצבי ישראל (כתובות ק"ג, א). ידוע מעלתה כי רבה, דמבאר בזהר הקדוש (ח"ג דף עב) ובשאר ספרי הקדש, אשר יבחר בו ה' יקריב אליו לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. וצריך כל אדם שיהיו עיניו ולבו שם כל הימים, על דרך הכתוב (תהלים מב א) "צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלהים". ובכן ישתדל בכל עז לקבוע דירתו בארץ ישראל, רק יפקח עיניו תחלה שלא לבוא להיות תוהה על הראשונות ושלא להצטרך לחזור ולצאת.